

Summary

The English missionary sermons have their own peculiarities from the point of view of their genre and content aspects. The content aspect is characterized by its social and psychological orientation and not traditionally theological one. From the point of view of the system of argumentation the texts of sermons belong to the category of axiological texts.

811.111'373.72

КОНЦЕПТ ПОЗИТИВНОГО МИСЛЕННЯ ЯК «КУЛЬТУРНО ЗУМОВЛЕНИЙ АМЕРИКАНСЬКИЙ СЦЕНАРІЙ»

Бордюк Л.В.

Національний університет «Львівська політехніка»

У рамках антропоцентричної парадигми лінгвістичних досліджень актуальним є опис та пояснення способів сприйняття, бачення та категоризації оточуючого світу людини, що відображають національний менталітет та впливають на формування певних стереотипів поведінки і проявляються в усіх процесах взаємодії людини з навколишнім середовищем та іншими людьми [1; 2; 3]. Національний менталітет як специфічне ставлення до світу зумовлений суспільно-історичним досвідом та колективним знанням, відміченими етнокультурною специфікою [7; 11]. У даній статті розглядаються когнітивні, прагматичні, семантичні та емоційно-оцінні ознаки *концепту позитивного мислення та ставлення (positive thinking)* до оточуючого світу як однієї з фундаментальних складових американської культури. Американці як нація схильні вірити у те, що усі люди по своїй суті добрі (basic goodness of all people) і демонструють оптимізм щодо прогресу у розвитку людства [18].

Незважаючи на неоднозначність сприйняття американської культури у найширшому розумінні слова, їй належить особлива роль у світовому співтоваристві, що зумовлено статусом США як супердержави. Сучасна американська культура стала об'єктом численних лінгвокультурологічних та етнолінгвістичних досліджень. Питання вербалізації національно-специфічних концептів сучасного американського суспільства становлять особливий інтерес [2; 7; 9; 14].

Об'єктом даного дослідження є особливості мовної концептуалізації позитивного мислення та ставлення як однієї із ідеологічних підвалин сучасної американської культури, як національно-специфічного способу сприйняття та

бачення світу (world view). Предметом дослідження є мовні засоби експлікації позитивного мислення і ставлення у різноманітних проявах сучасної американської культури: у повсякденному житті, бізнесі, ділових стосунках, академічному середовищі тощо.

Як відомо, культуру нації репрезентують не тільки статичні продукти чи форми, а й динамічний процес самого життя – living and being in the world [19], історично зумовлені і певним чином «запрограмовані» зразки, моделі колективної поведінки. Як зазначає Виноградов В.А., значимість поняття культура в лінгвокультурології проявляється в тому, що саму культуру розуміють як певну концептосферу чи, принаймі, систему концептів як основу, квінт-есенцію багатозарового та різноманітного змісту культури [6. с.121]. Концепти як ментальні утворення містять у пам'яті людини значущі усвідомлені типізовані фрагменти досвіду [8 с.59]. Релевантною для даного дослідження є думка про те, що концепти – це «своєрідні культурні гени, що входять до генотипу культури» [12, с.16-18].

Позитивне мислення є ментальним проявом; це **ставлення**, яке стимулює та породжує думки, слова та образи, пов'язані із успіхом, досягненням, зростанням, покращанням тощо [22]. Позитивне мислення (ПМ) спрямоване на бачення яскравої сторони життя та очікування гарного, успішного, приємного розвитку подій. ПМ зміцнює мотивацію людини, рівень енергійності та дієвості, оскільки люди з позитивним складом мислення (a positive frame of mind) зосереджуються на думках про можливості, перспективи, зростання, досягнення, а, отже, успіх і, безумовно, радість від цього.

Саме така ментально-вольова природа характеризує ідеологію та генотип американської нації. Саме таке ставлення до життя притаманне американському національному менталітету, оскільки **оптимізм** є базовою моральною настановою до практичної та духовної діяльності. Численні дослідження стосовно того, що ж саме є визначальним, концептуальним, для американської культури, іншими словами, що «робить американців американцями» [13;15;20], виокремлюють парадигму найсуттєвіших цінностей американської культури, а саме *індивідуалізм (individualism)*, *прагнення до успіху (success-orientation)*, *прагматизм (pragmatism)*, *прогрес (progress)*, *ефективне використання часу (efficient use of time)*, *активність (action)*, *напористість (assertiveness)*, *наполегливість (perseverance)*, *мобільність (mobility)*, *надія (hope)*, *оптимізм (optimism)* та *можливість (opportunity)*. Парадигму перелічених вище ціннісних характеристик американської нації можна розглядати як *лінгвоспецифічні слова* [5]. При цьому американська культура є майже унікальною у своєму переконанні, що **зміну (change)** завжди утотожнюють із позитивною динамікою: зростанням (growth), покращанням, вдосконаленням (improvement) та прогресом (progress) [20].

Не усім культурам притаманний такий вектор практичної та духовної діяльності. Дехто вважає його удаваним та нещирим. А.Вежбицька пояснює таку неоднорідність світосприйняття тим, що носії інших культур є іншими, не такими, не лише тому, що вони розмовляють іншою мовою, а саме тому, що вони думають

по-іншому, відчувають по-іншому та ставляться до людей та оточуючого світу по-іншому[21]. Не усі люди, які живуть у США, розуміють чи поділяють таке ставлення. Цілковито природно, що позитивне мислення не входить у шкалу цінностей кожного американця. Проте саме позитивне мислення є типовою **моделлю соціопрагматичних дій** переважної більшості американського суспільства. Отже, ПМ можна розглядати як етномаркований вектор американської нації, іншими словами, ідеологію американської культури.

Необхідно зазначити, що при аналізі ПМ як комплексу когнітивних, психо-емоційних та соціокультурних компонентів слід уникати поверхневого, спрощеного підходу. Назва деяких статей на цю тематику, зокрема, “Positive Attitude – Enough Already?” та “The Relentless Promotion of Positive Thinking Has Undermined America” [22] свідчить про таку тенденцію. Існує думка, що позитивне мислення як ідеологія набула розмірів епідемії і заповонила американське суспільство в усіх сферах діяльності і відволікла людей від викликів дійсності, що навіть спричинило економічну кризу 2009р. Існують різні підходи до аналізу суті позитивного мислення. Так, наприклад, проблему бідності, що є джерелом нещастя, можна трактувати з двох різних перспектив. Можна просто порадити людям змінити їхнє ставлення до бідності, що мало чим допоможе. Але й можна задуматися, що є джерелом бідності і нещастя, і що ми збираємося з цим зробити [22]. Це є продуктивне рішення, конструктивний підхід до розв’язання проблеми. Ставлення як психо-когнітивна інтерпретація різноманітних об’єктів, подій та людей завжди має дихотомічний оцінний характер: позитивний - негативний. У свою чергу, ставлення поєднує три компоненти: когнітивний, що стосується нашого переконання щодо об’єкта ставлення; емоційний як суб’єктивна оцінка об’єкта ставлення та конативний як здатність до вольового руху, дії [16]. Саме останній пов’язаний із намірами людини діяти певним чином стосовно відповідного об’єкта.

Бути оптимістом не означає бути відірваним від реального світу і створити свій ілюзорний світ. Бути оптимістом не означає не розуміти реального життя з його труднощами, перешкодами та випробуваннями. ПМ – це не просто думка чи мрія про позитивний результат. Це означає стимул до дії, до позитивних змін. Прагматично орієнтовані американці не просто мріють в очікуванні успіху – вони своїми діями докладають усіх зусиль для цього – *strive for excellence*. Американцям притаманна активність, діяльність (*activity orientation*), які призводять до реального результату, що піддається вимірюванню та оцінці: *did, accomplished* [14.p.45]. У переліку семи ідеологічних американських цінностей [14] *робота і діяльність* (*work and activity*) не випадково посідають третє місце після *матеріалізму* та *успіху*. Американці цінують активних, амбітних, цілеспрямованих людей – ***doers, achievers, winners, givers*** на відміну від пасивних немотивованих невдах - *losers and takers* (недарма суфікс *-er* виконує функцію «агента дії», що підсилює семантичне значення вказаних дієслів). Застосовуючи термінологію А.Вежбицької [4], доцільно розглядати концепт позитивного мислення як «культурно-зумовлений» американський сценарій.

Аналізуючи концепт як багатовимірне культурно значуще соціопсихічне утворення у колективній свідомості [10, с.90-93], можна припустити, що національно-специфічний американський концепт позитивного мислення набирає масштабу універсального, загально національного, і як абстрактна ідея, як своєрідна ментальна аура «огортає» усі сфери практичної та духовної діяльності американського соціуму, що конкретизується у мовній картині світу американської лінгвокультури у калейдоскопі мовних реалізацій.

Лексико-семантична парадигма позитивного мислення утворює своєрідну розгалужену базу даних, концептуальне поле, ядро якого становлять лексичні одиниці з яскраво вираженою позитивною семантикою успіху (success), щастя (happiness), радості (joy, smile, laughter), надії (hope), можливостей (opportunity), оптимізму (optimism), досягнення (achievement, accomplishment), перемоги (winning), очікування (expecting) гарного, приємного, нового – неодмінно кращого. Ряд наступних лексичних номінацій з менш яскраво вираженою, проте акцентованою семою позитивного належать до концептуального поля позитивного мислення: почуття гумору (sense of humor), толерантність (tolerance), компроміс (compromise), комплімент (compliment), подяка (acknowledgement), вдячність (gratitude, thanks), мотивація (motivation), політична коректність (political correctness) за принципом евфемізації (chronologically advanced замість стара людина; physically challenged замість неповносправні люди). Наведені мовні номінації можна розглядати як контекстуально незалежні, тобто узуальні, з відповідно різною шкалою насиченості семантичною ознакою.

У концептуальне поле позитивного мислення можуть «потрапляти» контекстуально залежні, тобто okazіональні мовні номінації. Так, наприклад, до переліку корисних порад щодо уникнення стресу і створення психологічної рівноваги входить така:

Always have a plan B – очевидно *Plan B* не такий успішний та бажаний як *Plan A*. Проте, як запасний варіант, як передбачуваний вихід із певної ситуації він є прийнятним, зваженим і, отже, позитивним результатом.

Проаналізоване вище розмаїття об'єктивації концепту позитивного мислення в американській мовній картині світу підтверджує тезу про те, що «наявність великої кількості номінацій того чи іншого концепту свідчить про номінативну насиченість(густину) концепту» [8, с.111], а отже його етноспецифічний, ідеологічний характер у концептосфері американської культури.

Література

1. Арутюнова Н.Д. Язык и мир человека /Н.Д.Арутюнова.- М.: 1999.
2. Белова А.Д. Вербалізація відображення концептосфери етносу / А.Д.Белова // Мовні та концептуальні картини світу. -2001.- № 5. – С.15-22.
3. Вежбицкая А. Язык. Культура. Понимание /А.Вежбицкая. – М.,1997.
4. Вежбицкая А. Культурно-обусловленные сценарии:новый подход к изучению межкультурной коммуникации Жанры речи. Саратов,1999. – Вып.2/А.Вежбицкая. – М.,1999.

5. Вежбицкая А. Понимание культур через посредство ключевых слов /А.Вежбицкая. – М., 2001.
6. Виноградов В.А. Лингвистические измерения культуры/В.Виноградов// Культура народов Причерноморья. Межвузовский центр «Крым». – № 168. – Т.1. – 2009. С.121-123.
7. Воркачев С.Г. Лингвокультурология, языковая личность, концерт: становление антропоцентрической парадигмы в языкознании С.Г.Воркачев Филологические науки. – 2001. №1. – С.64-72.
8. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс В.И.Карасик. – М.-2004.
9. Карпова К.С. Вербалізація національно-специфічних концептів американського суспільства ХХ-початку ХХІ століття /К.С.Карпова .Дис.кан.наук:10.02.04. К:2008.
10. Кубрякова Е.С. Концепт /Е.С.Кубрякова// Краткий словарь когнитивных терминов. –М.:МГУ. – 1996. - С.90-93.
11. Лихачев Д.С. Концептосфера русского языка Д.С.Лихачев Очерки по философии художественного творчества. – СПб,1996. – С.140-149.
12. Ляпин С.Х. Концептология: к становлению подхода/ С.Х.Ляпин // Концепты. Вып.1. Архангельск, 1997.
13. Adler N. International dimensions of international behavior/ N.Adler. – Cincinnati, Ohio:South-Western College Publishers. -1997.
14. Gudykunst W., & Kim, Y. Communicating with strangers: An approach to intercultural communication/ W.Gudykunst, & Y.Kim// Ntw York: Random House. - 1984.
15. Hofstede G. Cultures and organizations: Software of the mind/ G.Hofstede. – London: Harper Collins. – 1994.
16. McGuire W. The nature of attitudes and attitude change/ W.McGuire//G.Lindsey and E.Aronson(eds). Handbook of Social Psychology.- 2nd ed., vol. 3.-Reading, Mass.: Addison-Wesley, 1969.
17. Nimgade A. American managers as viewed by international professionals/ A.Nimgade//Business Horizons. – November-December 1989. P. 293-300.
18. Ortuno M. Cross-Cultural Awareness in the Foreign Language Class// The Kluckhohn Model/ M.Ortuno//The Modern Language Journal 75, iv, 1991. – P.449-59
19. Robinson G. Second language acquisition, linguistics and pedagogy: the state-of-the art./G.Robinson// Proceedings of the Georgetown roundtable on languages & linguistics.- Washington, D.C.: Georgetown University Press. – 1991. – P.114-122.
20. Thiederman S. Profiting in America's multicultural marketplace: How to do business across cultural lines/ S.Thiederman. – New York: Lexington Books. – 1991.
21. Wierzbicka A. Emotions across languages and culture: Diversity and universals/ A.Wierzbicka. – Cambridge: Cambridge University Press. – 1999.

Summary

Cognitive, pragmatic, semantic and value-oriented dimensions of the concept of positive thinking as one of the fundamental constituents of national mentality and the ideology of modern American culture have been considered in the paper in the framework of the anthropocentric paradigm.

УДК 81'225.4 (075)

ПРОБЛЕМИ ПОЕТИКИ ПЕРЕКЛАДНИХ ТЕКСТІВ: РОСІЙСЬКОМОВНА РЕЦЕПЦІЯ ТВОРІВ ЛІНИ КОСТЕНКО

Бублейник Л. В.

Волинський інститут економіки та менеджменту

Проблеми поетичного мовлення Ліни Костенко вже були в полі зору дослідників, але дотепер ще немає праць, які були б присвячено перекладам її творчості. Через це тему статті, в якій ставиться завдання простежити окремі складники російськомовної рецепції її ранніх поезій із збірки «Проміння землі» [Костенко 1960; переклади І. Бурсова], треба визнати актуальною.

Вибір матеріалу дослідження не випадковий: уже на початку свого творчого шляху поетеса зарекомендувала себе зрілим майстром, і багато її ранніх поезій уже виявили найважливіші особливості її ідіостилю, бачення нею світу.

Незважаючи на близьку спорідненість української та російської мов, перекладач зустрічається в своїй роботі із значними труднощами. В. Россельс, фахівець з міжслов'янських перекладів, вважав помилковою думку про легкість перекладів у цій царині, зазначаючи: «Наявність спільних закономірностей у слов'янських мовах мала б зумовити спільність рішень схожих завдань у перекладах. Однак насправді вирішення схожих завдань у різних перекладачів часто не тільки не подібні, а й прямо протилежні» [Россельс 1963: 153].

Труднощі перекладацького мистецтва збільшуються в поетичному перекладі, перед яким постають серйозні вимоги щодо збереження ритмомелодійного малюнку вірша, поетичного синтаксису, особливостей версифікації. Глибинних пластів свідомості торкаються в поетичному мовленні образи-символи, характерні для національного менталітету і значною мірою сформовані на ґрунті фольклорної стилістики – саме вони продукують у цільовій мові лакуни. Обмежують можливості поетичного перекладу і ті ідіоматичні риси